

سی و نهمین نشست رؤسای دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی کشور، در ۲۲ دی‌ماه، در دانشگاه الزهراء (س) برگزار شد. در این نشست علاوه بر بحث و تبادل نظر بین اعضای شرکت‌کننده، جلسه دیگری با مشارکت مسئولان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، فرهنگستان‌های علوم و علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران برگزار شد.

مهم‌ترین محورهای بحث در جلسات یادشده پیرامون بحث علم در جهان امروز و رسالت علما و دانشمندان بود که مباحث کلی آن در کنفرانس جهانی علوم دز بوداپست (سال ۱۹۹۹) با شرکت بیش از یکصد کشور مورد بررسی قرار گرفت. بحث مربوط به تغییر ساختار وزارت فرهنگ و آموزش عالی و تبدیل آن به وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، دومین بحث مطرح شده در سی و نهمین نشست بود.

دکتر معین، وزیر فرهنگ و آموزش عالی کشورمان، در سخنرانی افتتاحیه

در آغاز سال دوهزار میلادی

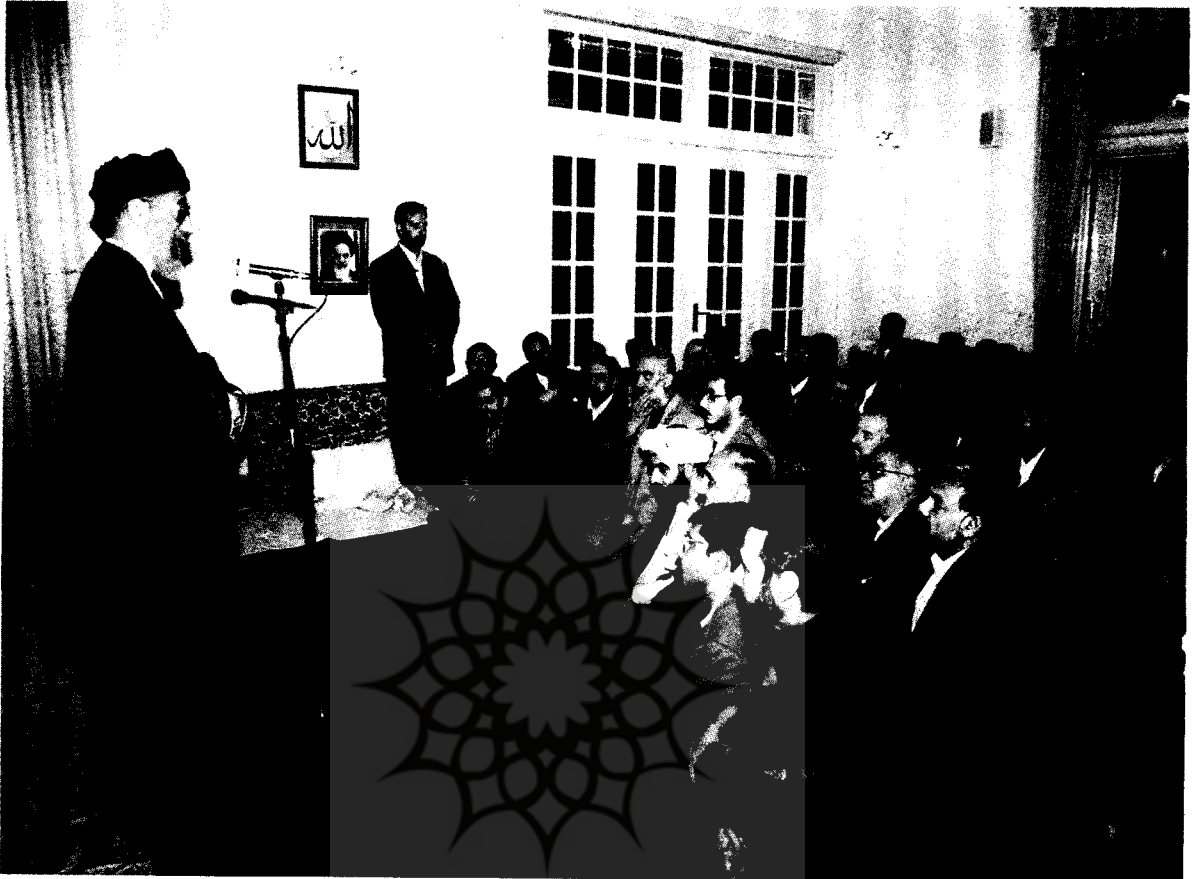
تلاشی برای

پاسخ‌گویی به نیازهای جدید

تغییر ساختار در نظام آموزش عالی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

اصل در جهت پیشرفت جوامع امروزی مورد توجه قرار گرفته‌اند، به این نکته اشاره داشتند که جوانی جمعیت کشورمان از یک سو و وجود منابع طبیعی بسیار متنوع و در عین حال گسترده در کشورمان، ابزار لازم را در جهت تلاش برای رشد و پیشرفت فراهم کرده است؛ اما آنچه امروز به عنوان یک عامل بازدارنده پیش روی نسل جوان ایرانی قرار دارد، محدودیت امکانات موجود در پاسخ به خواسته‌های فزاینده نسل امروز است. کمبود فضای آموزشی در سطح دوره‌های راهنمایی، دبیرستان و دانشگاه‌ها، کمبود فضاهای تربیتی و تربیت بدنی در کلیه شهرهای کشور، کمبود نیروی متخصص، بخشی از مشکلاتی است که با آنها مواجه هستیم. از سوی دیگر در نگاه به بخش

آنچه در مباحث نشست رؤسای دانشگاه‌ها مشهود بود تأکید و توجه شرکت‌کنندگان در خصوص شرایط کنونی دانشگاه‌ها و ضرورت پاسخ‌گویی به مسائل مختلف در جامعه بود. تلاش برای جلوگیری از قطع ارتباط بین دانشگاه و جامعه از اهم مسائلی بود که مورد توجه شرکت‌کنندگان قرار گرفت. توجه به لزوم ارتباط بین دستگاه‌های دولتی و دانشگاه‌ها، مشارکت دانشگاه‌ها در برنامه‌های توسعه کشور و به طور کلی تلاش جمعی برای به‌کارگیری علم در سیاست‌گذاری‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و امور اجرایی کشور از اهم موضوع‌های مطروحه در این نشست بود. **اغلب رؤسای دانشگاه‌ها با تأکید بر این نکته که منابع انسانی به عنوان مهم‌ترین**

نشست مذکور گفت: «نمی‌توان با تکیه بر ساختارهای کهنه به نیازهای جدید پاسخ گفت».

با توجه به این عبارت می‌توان دریافت که مسئولان نظام جمهوری اسلامی ایران در حالی تغییر ساختارها را با هدف پاسخ‌گویی به نیازهای جدید مطرح می‌کنند که جهان امروز وارد عرصه جدیدی در حیطه علوم شده است. به جرأت می‌توان ادعا کرد که علم و علم‌محوری اصل و اساس بقا در جهان امروز است. در مبانی دینی نیز از جمله در قرآن کریم بر اهمیت کسب علم به عنوان یک فریضه تأکید شده است. به این ترتیب برای توجه به علم و اهتمام در جهت علم‌محوری نه تنها باید تغییر در ساختارها بلکه تغییر در نگرش‌ها نیز مورد توجه قرار گیرد.

برنامه‌ریزی کشور، بخش آموزشی به عنوان بخش خدماتی نگریسته می‌شود و این در حالی است که از بخش صنعت به عنوان بخش تولیدی یاد می‌شود و به تبع این امر، بخش مهمی از بودجه باید به بخش تولید تخصیص یابد. به عبارت دیگر، بخش صنعت نه تنها اغلب از کارخانجات مونتاژ و یا کارخانجاتی که مصارف هنگفت ارزی دارند، تشکیل می‌شود و در واقع خروجی این کارخانجات تولیدی نیست، بلکه اقدامی سرهم بندی شده از کالاهای خارجی است. اما از بخش آموزش که اساساً تولیدی است به عنوان بخش خدماتی یاد می‌شود. به این ترتیب تغییر در نگرش‌ها و یا به عبارت دیگر نواندیشی در برنامه‌ریزی کشور یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر برای بخش برنامه‌ریزی کشور است.

دکتر معین وزیر فرهنگ و آموزش عالی در مراسم افتتاحیه‌ی سی و نهمین نشست رؤسای دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی کشور مهم‌ترین نیازها و ضرورت‌ها را در عرصه‌ی ملی و در آستانه‌ی قرن جدید چنین برشمرد:

۱. بسط انتخاب‌ها، متأثر از فضای اجتماعی کنونی کشور و تعامل دو رکن اسلامیت و جمهوریت نظام که امکان شکل‌گیری محیطی رشدیابنده را در زمینه آموزش، پژوهش و تحقیقات به وجود آورده است.

۲. رشد جمعیتی و جوانی جمعیت کشور: افزایش جمعیت کشور طی چهار دهه‌ی اخیر به میزان ۳/۲ برابر بوده است، پیش‌بینی می‌شود که جمعیت کشور در سال ۱۳۸۵ به حدود ۷۰/۳۴ میلیون نفر برسد که ۶۷/۲ درصد آن در شهرها ساکن

بوده و ۲۷/۶۳ درصد آن را افراد زیر ۱۵ سال تشکیل خواهند داد.

۳. رشد شهرنشینی: نرخ رشد شهرنشینی کشور در دهه ۶۵ - ۵۵، ۵/۴ درصد افزایش یافت و تعداد شهرها از ۳۷۳ مورد در سال ۵۵ به ۶۱۵ مورد در سال ۷۵ افزایش یافته است.

۴. رشد سوادآموزی و آموزش: ۹۳٪ گروه سنی ۱۱ تا ۲۹ سال اکنون باسواد هستند، ۵۴٪ افراد دارای تحصیلات عالی را جوانان ۱۷ تا ۲۹ سال تشکیل می‌دهند و تعداد دانشجو در ۱۰۰ هزار نفر جمعیت به ۲۱۰۰ تن رسیده است. نرخ ترکیبی ثبت نام در کلیه مقاطع تحصیلی از ۶۵/۶ درصد به ۷۵ درصد طی سال‌های ۶۷ تا ۷۶ رسیده است و در این میان نرخ ثبت نام ناخالص دانشجویان در مراکز آموزش عالی از ۶/۸۹ به ۱۸/۱۷ درصد در طول سال‌های ۶۷ تا

۷۶ رسیده است.

۵. رشد ارتباطات جمعی: افزایش میزان برخورداری از رادیو، تلویزیون و مطبوعات در سطوح مختلف و پیدایش و رشد نیازهای نو.

۶. رشد مشارکت اجتماعی: افزایش میزان حضور در فعالیت‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، افزایش مشارکت اجتماعی قشرهای مختلف به ویژه جوانان و زنان و طرح گفت‌وگوهای جدید مثل توسعه سیاسی، جامعه مدنی و گفتگو، نقد و پاسخگویی.

۷. تغییرات اشتغال: افزایش میزان دانش‌آموختگان، جوانی جمعیت و عدم تناسب میان عرضه و تقاضا در بازار کار.

۸. تحولات صنعتی و اجرایی و ضرورت ایجاد تحول در نظام آموزشی کشور و توجه به فرآیندهای حرفه‌ای و کاربردی.

۹. گسترش اهمیت و گسستگی میان بخش‌های مختلف آموزشی، پژوهشی و فن‌آوری کشور.

۱۰. طرح ضرورت اصلاحات اقتصادی، اصلاح ساختار اداری و کاهش تصدیی دولت در برنامه سوم توسعه کشور. با توجه به نکات مورد توجه وزیر فرهنگ و آموزش عالی می‌توان دریافت که ابعاد ضرورت‌ها و الزامات توسعه، شاید به اندازه خود توسعه گسترده باشد. بنابراین توجه به این مهم را نمی‌توان در قالب شعار خلاصه نمود.

مطالعات انجام شده در وزارت فرهنگ و آموزش عالی در خصوص پاسخگویی به بخش مهمی از خواسته‌های موجود در جامعه امروز نشان می‌دهد که گام نخست باید از سوی وزارت فرهنگ و آموزش عالی برداشته شود. برای تحقق این منظور ساختار این وزارت‌خانه باید تغییر کند. با نگاهی به سی سال گذشته در روند فعالیت‌های وزارت علوم و سپس تغییر آن به وزارت فرهنگ و آموزش عالی امروزه

مشخص شده است بازنگری مجدد در ساختار این وزارت‌خانه می‌تواند به بخشی از امیدهای برنامه سوم توسعه کشور جامه عمل بپوشاند. از اول سال ۱۳۷۹ وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری جایگزین وزارت فرهنگ و آموزش عالی خواهد شد. تا پایان سال ۱۳۷۹ نیز تشکیلات کامل این وزارت‌خانه به تصویب نهایی خواهد رسید. سی و نهمین نشست رؤسای دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی کشور پس از دو روز بحث و تبادل نظر و کسب رهنمودهای مقام معظم رهبری، نقطه نظرات وزیر و مسئولان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و همچنین اطلاع از دیدگاه‌های رؤسا و اعضای پیوسته فرهنگستان‌های علوم و علوم پزشکی جمهوری اسلامی بیانیه‌ای در پنج بند صادر کرد.

با توجه به اینکه پس از مراسم افتتاحیه نشست، شرکت‌کنندگان با رهبر انقلاب اسلامی دیدار کرده بودند، تأکیدها و رهنمودهای معظم له در مقدمه بیانیه با عبارات: لزوم نگرش به سرمایه‌گذاری علمی در نظام برنامه‌ریزی کشور به عنوان یک اولویت ضروری و پربازده، توجه به دانشگاه‌ها به عنوان متولی اصلی علوم، ضرورت برخورداری دانشگاه از حفاظ دین و معنویت و بارز شدن نقش سازنده اسلامی آن، امکان اهتمام جدی دانشگاه‌ها به امور علمی و تحقیقاتی، مورد توجه قرار گرفته بود.

ضرورت شناخت همه جانبه تحولات علمی در آغاز هزاره سوم میلادی، ضرورت تحول ساختار علوم، تحقیقات و فن‌آوری کشور، تحول نقش دانشگاه‌ها و مراکز علمی و تحقیقاتی، ضرورت ایفای نقش آموزش عالی و نهاد دانشگاه در نظام تصمیم‌سازی کشور، ضرورت شناخت و تأمین حقوق دانشگاهیان و دانشجویان پنج بند اصلی بیانیه نشست یادشده را تشکیل می‌دادند.

هر چند که تاکنون سی و نه نشست با حضور رؤسای دانشگاه‌های دولتی تشکیل شده است و از این پس نیز چنین نشست‌ها و اجلاس‌هایی تشکیل خواهند شد، اما آنچه در این میان حائز اهمیت است این است که رشد تقاضا برای ورود به آموزش عالی از یک سو و رشد تقاضا برای اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی، نخستین مرحله از مشکلاتی هستند که در چند سال آینده نه تنها بخش آموزش عالی بلکه بخش‌های مرتبط با اشتغال در بخش دولتی و خصوصی را به خود مشغول خواهد کرد. فرآیند چنین مشکلی می‌تواند به عنوان عامل بازدارنده در روند توسعه عمل نماید و از طرفی می‌تواند نقش قدرتمندی برای اثرگذاری مثبت و سازنده در جهت توسعه مین اسلامی ایفا کنند.

علی اکبر حاج مومنی